

**УДК 316.3(477)(02)
С 69**

**Рекомендовано до друку Вченою радою історичного факультету
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини
(протокол № 4 від 28 жовтня 2020 року)**

Редколегія:

**проф., к.філос.н. Карасевич А.О. (гол. редактор),
к.філос.н., доц. Фицик І.Д.,
к.філос.н., доц. Запорожець М.О.,
к.юрид.н., ст. викл. Олейнічук О.М.**

Рецензенти:

**к.політ.н., доц. Шачковська Л.С.,
к.філос.н., доц. Фуркало В.С.**

С69 Соціально-філософські виміри сучасного українського суспільства: колективна монографія / За наук. ред. проф. Карасевича А.О. – Умань: ВПЦ «Візаві», 2020. – 149 с.

Монографія підготовлена колективом науковців кафедри соціальних і правових дисциплін Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини та орієнтована на дослідження і аналіз соціальних проблем, що стоять перед сучасним українським суспільством і сучасною наукою, та пошук і розробку їх вирішення.

У колі уваги дослідників – представників низки суспільних наук представлені: актуальні проблеми соціології (теорія та історія соціології, методологія та методи соціологічних досліджень, соціальні структури та соціальні відносини, соціологія освіти); актуальні проблеми політології (теорія та історія політичної науки, політичні інститути та процеси, політична культура та ідеологія, політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку); актуальні проблеми філософії (соціальна філософія; історія філософії; філософія культури; релігієзнавство; етика; філософія науки; філософія освіти); актуальні проблеми правознавства (конституційне право; кримінальне і цивільне право; історія держави та права; адміністративне і фінансове право; трудове право та право соціального забезпечення тощо). Монографія розрахована на науковців – істориків, політологів, філософів, соціологів, правознавців тощо, а також студентську молодь і всіх, хто цікавиться суспільними проблемами.

ЗМІСТ

Балановський Я.М. СОЦІОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕВОЛЮЦІЇ СПІЛЬНОСТІ УКРАЇНЦІВ	5
Бержанір А.Л. ВПРОВАДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА ЧЕРЕЗ ВЗАЄМОДІЮ ДЕРЖАВИ, БІЗНЕСУ І СУСПІЛЬСТВА	14
Бондар С.С. ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ПОЛІТИЧНОЇ ОПОЗИЦІЇ В СУСПІЛЬСТВАХ ПЕРЕХІДНОГО ТИПУ: МІФ ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ	22
Дзисюк Я.М. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ АДАПТАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄС	30
Карасевич А.О., Карасевич О.О. РОЗВИТОК МАТЕРІАЛЬНОЇ БАЗИ В ЕПОХУ РЕФОРМУВАНЬ МИКИТИ ХРУЩОВА У ПРАЦЯХ УКРАЇНСЬКИХ ІСТОРИКІВ	38
Коваль Д.С. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІСТОРІЇ ТА ПРАВОНАВСТВА У ВИЩІЙ ШКОЛІ.....	49
Кучер С.А. ПЕРШІ ВИТОКИ ТА СТАНОВЛЕННЯ ПРАВА ЛЮДИНИ НА ВІЛЬНЕ ВИРАЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ Й ПЕРЕКОНАНЬ	62
Максимчук О.В. ПИТАННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В СУЧАСНИХ ЗМІ.....	74
Мартиненко Л.Б. ФІЛОСОФІЯ КУЛЬТУРИ ЯК КУЛЬТУРНА САМОСВІДОМІСТЬ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ЛЮДИНИ	84

Олейнічук О.М. АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ АНКЕТУВАННЯ, ПРОВЕДЕНОГО СЕРЕД ПЕРСОНАЛУ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ, ПРОКУРАТУРИ, СУДДІВ, ЗАХИСНИКІВ ТА ПРЕДСТАВНИКІВ ЩОДО ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТ.175 КК УКРАЇНИ.....	92
Пархета В.І. КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБЛИВО ТЯЖКИХ НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я	98
Родік Т.П. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕНДРОЛОГІЧНИХ ПАРКІВ ЯК ОКРЕМОЇ КАТЕГОРІЇ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ.....	105
Фицик І.Д., Фицик Л.А. ОКРЕМІ АСПЕКТИ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ У ДОСЛІДЖЕННЯХ ПРЕДСТАВНИКІВ КИЇВСЬКОЇ ІСТОРІКО-ЕКОНОМІЧНОЇ ШКОЛИ М. В. ДОВНАР-ЗАПОЛЬСЬКОГО	114
Фуркало В.С., Фуркало В.І. ДО ПРОБЛЕМИ КЛАСИФІКАЦІЇ ХАСИДИЗМУ	123
Цімоха Р.Р. ФІНАНСОВА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	130
Шачковська Л.С., Цимбал В.О. ПРАВОВІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ МІСІЙ МІЖНАРОДНОГО СПОСТЕРЕЖЕННЯ ПІД ЧАС ВИБОРІВ	139

8. Заславська О. І., Огородник В. О. Фінансова децентралізація в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Економіка. Випуск 2 (50). С. 261–266.
9. Меуш Н. В. Проблеми місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації. Теорія та практика державного управління. 2017. Вип. 4. С. 171–176.
10. Остапчук В. О. Фінансова децентралізація в Україні: поточний стан та перспективи розвитку. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : економіка і менеджмент / Зб. наук. праць. Вип. 23. Ч.2. Одеса. 2017. С. 68–71.
11. Прієшкіна О. В., Кривошликова А. С. Особливості фінансування місцевого самоврядування в Україні в умовах децентралізації. Правова держава. 2017. Вип. 27. С. 42–47.
12. Тютюник І. В. Фінансова децентралізація в Україні: можливості та загрози для забезпечення сталого розвитку територіальних громад. Економіка та держава. 2017. №12. С. 43–47.
13. Фінансова децентралізація: експерти розповіли про результати 2018 року та перспективи 2019. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/10670> (дата звернення: 03.11.20)
14. Фурдичко Л. Є. Фінансова децентралізація: формування і використання місцевих бюджетів України, їх вплив на розвиток країни. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 23. С. 23–30.

Шачковська Л.С., к. політ. н., доц.
Цимбал В.О., к. юр. н., доц.
УДПУ імені Павла Тичини

ПРАВОВІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ МІСІЙ МІЖНАРОДНОГО СПОСТЕРЕЖЕННЯ ПІД ЧАС ВИБОРІВ

Анотація

Шачковська Л. С., Цимбал В.О. Правові основи діяльності місій міжнародного спостереження під час виборів. – Стаття.

Визначено міжнародні зобов'язання нашої держави які полягають у забезпеченні міжнародних стандартів демократичного виборчого процесу, розроблених здебільшого демократіями Європи; проаналізовано міжнародні стандарти забезпечення реалізації пасивного та активного виборчого права громадян, що відображені в міжнародних документах; дано оцінку виборчому процесу на основі міжнародних стандартів з урахуванням норм національного виборчого законодавства.

Ключові слова: міжнародні стандарти, міжнародне спостереження, міжнародні спостерігачі, вибори, виборчий процес.

Shachkovska L., Tsymbal V. Legal basis of the activity of international observation missions during the elections. – Article.

Definitely the international obligations of our state are to ensure the international standards of democratic electoral process, developed mainly by European democracies; the international standards of ensuring the implementation of passive and active suffrage of citizens, which are reflected in international documents, are analyzed; the assessment of the election process is given on the basis of international standards taking into account the norms of the national election legislation.

Key words: *international standards, international observation, international observers, elections, election process.*

Постановка проблеми. Міжнародне спостереження за виборами, внаслідок розпаду Радянського Союзу та утворення низки нових держав, які стали на шлях демократичних перетворень, визнано важливим механізмом забезпечення чесності виборів, особливо в державах з перехідною демократією або в постконфліктних регіонах. Спостереження за виборами та референдумами сьогодні вважається загальновизнаною практикою і сприяє підвищенню довіри виборців, оцінки легітимності виборчого процесу, а також його результатів. Інститут міжнародного спостереження надає можливість не тільки зміцнювати основні демократичні показники на основі рекомендацій, звітів та заяв, але й сприяє поліпшенню компетенції національних виборчих органів та обізнаності учасників виборчого процесу. Воно уможливорює двосторонній обмін інформацією про практику проведення виборів та іноді призводить до встановлення міцних міжнародних відносин.

Для України міжнародне спостереження відіграє особливу вагому роль, оскільки наша держава є перехідною демократією (в 2019 р. в черговий раз визнана державою з гібридним режимом). Якщо країни з повною демократією здатні забезпечити прозорість та чесність виборів внутрішніми механізмами, то для країн з перехідним режимом міжнародне спостереження є важливою умовою демократичності виборів. Реалізація рекомендацій місій міжнародного спостереження сприяє демократизації виборчого процесу, дотриманню основних прав та свобод, забезпечує вдосконалення виборчого законодавства, підвищує імідж держави в очах міжнародних партнерів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з даної теми. Дослідження проблеми міжнародного спостереження ґрунтовно представлене науковими працями В. Круглашової, яка проаналізувала правові та теоретико-методологічні аспекти функціонування міжнародного спостереження на пострадянському просторі [41], І. Борисова, який розглянув світову практику регулювання діяльності міжнародних (іноземних) спостерігачів [3; 10]. Аналіз організаційних основ здійснення

міжнародного спостереження знаходимо в дослідженнях А. Жилиєва [19].

Формулювання мети статті. Оцінка виборчого процесу на основі міжнародних стандартів з урахуванням норм національного виборчого законодавства. Аналіз міжнародних стандартів забезпечення реалізації пасивного та активного виборчого права громадян, що відображені в міжнародних документах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перед аналізом кожного окремого документа варто зазначити, що Україна добровільно приєдналася до системи міжнародних зобов'язань щодо проведення демократичних виборів. Тому, за умови здійснення міжнародного спостереження відповідно до міжнародних нормативно-правових актів та національного законодавства, трактування спостереження за виборами як втручання у внутрішні справи суверенної держави розцінюємо як необґрунтоване та неправомірне. Дійсно, розгляд спостереження в якості непотрібного втручання має на меті дискредитувати діяльність місій міжнародного спостереження за виборами, що загрожує проведенню чесних, демократичних та прозорих виборів.

Міжнародні зобов'язання нашої держави полягають у забезпеченні міжнародних стандартів демократичного виборчого процесу, розроблених здебільшого демократіями Європи. Йдеться насамперед про періодичні вибори, які повинні бути загальними, рівними, таємними, щоб повністю гарантувати свободу волевиявлення. В рамках співробітництва з міжнародними організаціями Україна взяла на себе ряд зобов'язань, які закріплені у відповідних документах [5; 6; 16; 17]. Міжнародні норми (за окремими винятками) відображені належним чином в українському виборчому законодавстві. Проте проблема полягає не у закріпленні міжнародних зобов'язань в національному законодавстві, а в успішній реалізації та дотриманні принципів демократичних виборів органами державної влади на практиці.

В рамках ООН прийнято важливий документ, який стосується правил та принципів діяльності міжнародних спостерігачів – «Декларація принципів міжнародного спостереження за виборами». Поштовхом до розробки Декларації стало широке визнання інституту міжнародного спостереження та необхідності його регулювання. Відповідно до положень Декларації міжнародне спостереження здійснюється в інтересах громадян та міжнародної спільноти [4].

Супроводжуючим документом Декларації виступає «Кодекс поведінки міжнародних спостерігачів на виборах», в якому чітко закріплено вимоги до спостерігачів під час виборів. Зокрема, міжнародні спостерігачі зобов'язані ставитися з повагою до законів приймаючої країни, так званої країни-господаря; виконувати законні розпорядження органів державної влади; артикулювати судження, дотримуючись точності, об'єктивності та безсторонності; поважати посадовців виборчого процесу та державної влади; додержуватися політичної нейтральності впродовж

всього часу перебування в країні-господарі; формулювати висновки, базуючись лише на перевірених доказах та уникати передчасних конклюдентів. Кодекс затверджує необхідність наявності в спостерігача високих моральних, етичних та професійних якостей, а також передбачає можливість позбавлення акредитації у разі протиправних або таких, що суперечать Кодексу, дій спостерігача [4].

В рамках Ради Європи розроблено еталонний документ – «Кодекс належної практики у виборчих справах», який вважається головним документом організації. Згідно з положеннями Кодексу, спостерігачі мають бути наділені якнайширшими повноваженнями під час спостереження за перебігом виборів. Визначено, що ефективне спостереження не може охоплювати лише день проведення виборів, але має включати реєстрацію кандидатів (також в деяких випадках і виборців) та передвиборчу агітацію. Кодекс відводить інституту міжнародного спостереження особливо важливу роль, тому що спостереження дає змогу здійснити уявлення про перебіг виборів, встановити порушення під час виборчого процесу та надати відповідні рекомендації після завершення голосування.

Копенгагенський документ ОБСЄ визначає присутність міжнародних спостерігачів як важливий інструмент покращення інституту виборів. ОБСЄ/БДПЛ розроблено «Кодекс поведінки спостерігачів», який вимагає від спостерігача необхідної підготовки через відвідування тренінгів або проходження відповідного навчання, а також обов'язкове знання нормативно-правової бази. Окрім того, Кодекс містить етичні та професійні вимоги [15].

Провідною організацією, яка постійно направляє місії спостерігачів з метою моніторингу виборчого процесу, є Бюро з демократичних інститутів та прав людини ОБСЄ (БДПЛ/ОБСЄ). Діяльність Бюро зосереджена на забезпеченні поваги до основоположних прав та свобод людини, поширенні демократичних принципів та захисті демократичних інститутів. Кожного року дана організація проводить широкомасштабні акції, спрямовані на здійснення аналізу та надання оцінки виборчого процесу в окремих державах. БДПЛ зарекомендувало себе як донор технічної допомоги державам, яким необхідно вдосконалити виборчу практику. Бюро активно співпрацює з низкою міжурядових та неурядових міжнародних організацій, зокрема, Парламентською Асамблеєю Ради Європи (ПАРЄ), Парламентською Асамблеєю НАТО (ПА НАТО), Європейським Парламентом, Парламентською Асамблеєю ОБСЄ (ПА ОБСЄ), Організацією Об'єднаних Націй (ООН), Організацією Американських Держав (ОАД), Конгресом місцевих та регіональних влад Ради Європи тощо. Варто виокремити співпрацю та координацію діяльності БДПЛ з неурядовими організаціями та дослідницькими центрами, наприклад, з Європейською мережею організацій зі спостереження за виборами ENEMO, Центром Картера, Фондом Конрада

Аденауера тощо [1, с. 53-54]. На просторі СНД спостереження здійснюється в рамках Міжпарламентської Асамблеї держав-членів Співдружності Незалежних Держав [2].

На основі вищезгаданих нормативних актів, які є основою функціонування міжнародних спостерігачів, можемо виокремити певні принципи діяльності офіційних іноземних спостерігачів. По-перше, говоримо про принцип законності, який полягає в тому, що міжнародні спостерігачі зобов'язані поважати закони країни-перебування та органи державної влади, зокрема, виборчі органи.

Наступним принципом варто визначити принцип незалежності діяльності. До місії зі спостереження за виборами не можна включити людину, яка зацікавлена у викривленні результатів спостереження, оскільки це вносить неточність та суб'єктивність в надання оцінки виборчого процесу, а також підриває довіру до самого інституту міжнародного спостереження. Діяльність міжнародної місії не повинна піддаватися тиску з боку органів державної влади. Кадрові, організаційні, технічні та фінансові питання повинні належати до сфери компетенції власне місії зі спостереження за виборами або організації, під егідою якої вона функціонує.

Принцип неупередженості та невтручання виступає третім принципом діяльності міжнародних спостерігачів. Особи, які проводять моніторинг повинні залишатися безсторонніми та нейтральними, не займати дискримінаційної або ж навпаки прихильної позиції стосовно будь-якої зі сторін виборчого процесу, не втручатися в роботу виборчої комісії, під час публікування проміжних звітів вказувати лише проблемні моменти без надання інструкцій стосовно їх вирішення. Санкціями за перевищення службових повноважень можуть бути: 1) відкликання акредитації міжнародного спостерігача; 2) відповідальність за скоєне правопорушення відповідно до національного законодавства.

Четвертим принципом можемо визначити принцип єдності прав та обов'язків. Тобто, моніторинговою діяльністю можуть займатися лише уповноважені на це спостерігачі. Всі міжнародні спостерігачі користуються однаковим набором прав та обов'язків.

Правові аспекти функціонування інституту міжнародного спостереження за виборами та референдумами відображені в національному законодавстві кожної держави, враховуючи міжнародні стандарти та правові традиції. Україна вважається однією з небагатьох держав-учасниць Ради Європи, виборче законодавство якої гарантує широкі повноваження міжнародним спостерігачам [7-13].

Законодавство України містить положення, які регулюють правовий статус офіційних спостерігачів від іноземних держав і міжнародних організацій. Офіційні міжнародні спостерігачі реєструються Центральною виборчою комісією України, пропозиції про реєстрацію вносяться до ЦВК України не пізніше, ніж за сім днів до дня виборів іноземними державами

чи міжнародними організаціями безпосередньо або через Міністерство закордонних справ України. При цьому громадяни України не можуть бути зареєстровані офіційними спостерігачами від іноземних держав, міжнародних організацій [3, с. 98; 13].

Порядок реєстрації офіційних спостерігачів від іноземних держав і міжнародних організацій визначається Центральною виборчою комісією України. Рішення про реєстрацію або про відмову в реєстрації офіційних спостерігачів від іноземних держав і міжнародних організацій приймається Центральною виборчою комісією України не пізніше ніж за п'ять днів до дня голосування [18; 19]. Після реєстрації міжнародних спостерігачів ЦВК України видає їм посвідчення встановленої форми. Законом встановлено, що офіційні спостерігачі від іноземних держав та міжнародних організацій здійснюють свої повноваження на території України. Дане положення означає, що офіційний спостерігач від іноземної держави, міжнародної організації має право здійснювати свої повноваження на всій території України, у всіх територіальних виборчих округах по пред'явленні свого посвідчення, без будь-якої додаткової реєстрації в окружних чи інших виборчих комісіях, інших органах [18; 19].

Закон надає офіційним спостерігачам від іноземних держав, міжнародних організацій такі права: 1) бути присутнім на зустрічах кандидатів, довірених осіб, уповноважених осіб партій з виборцями, на передвиборних зборах, мітингах; 2) ознайомлюватися з матеріалами передвиборчої агітації; 3) бути присутнім на засіданнях виборчих комісій; 4) перебувати на виборчих дільницях під час голосування, спостерігати за діями членів виборчої комісії, в тому числі під час видачі виборчих бюлетенів і підрахунку голосів, не заважаючи членам виборчої комісії фізично; 5) здійснювати фото- і кінозйомку, аудіо- і відеозапис, не порушуючи при цьому таємниці голосування; 6) після проведення виборів публічно висловлювати свої пропозиції щодо організації проведення виборів та вдосконалення законодавства України з урахуванням міжнародного досвіду, проводити прес-конференції з дотриманням вимог законодавства України; 7) утворювати разом з іншими спостерігачами від іноземних держав і міжнародних організацій тимчасові групи офіційних спостерігачів для координації своєї діяльності в межах повноважень, передбачених законом, з інформуванням про це протягом одного дня Центральної виборчої комісії України; 8) отримувати копії протоколів про передачу виборчих бюлетенів, про підрахунок голосів і встановлення підсумків голосування, а також інших документів у випадках, передбачених законодавством [13, с. 99-100; 18; 19].

Законодавством України передбачено і цілий ряд обмежень, які зобов'язані виконувати офіційні спостерігачі від іноземних держав, міжнародних організацій. Зокрема, такі спостерігачі не мають права: 1) втручатися в роботу виборчої комісії; 2) здійснювати дії, що порушують законний перебіг виборчого процесу; 3) здійснювати неправомірні дії, які

заважають членам виборчої комісії виконувати свої повноваження; 4) заповнювати замість виборця виборчий бюлетень або іншим чином порушувати таємницю голосування; 5) використовувати свій статус у діяльності, не пов'язаний зі спостереженням за ходом виборчого процесу.

Особливістю законодавчого регулювання статусу міжнародних спостерігачів в Україні є також наявність в законі положення про можливість супроводу спостерігачів від іноземних держав та міжнародних організацій на території виборчих дільниць і під час засідань виборчих комісій виключно для виконання функцій перекладача. Такий супровід можуть здійснювати громадяни України, іноземні громадяни або особи без громадянства, які володіють українською мовою. При цьому обмеження, встановлені щодо офіційних спостерігачів від іноземних держав і міжнародних організацій, поширюються також на супроводжуваних осіб під час здійснення ними безпосередньої роботи з офіційним спостерігачем [18; 19].

Міністерство закордонних справ України, інші органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування та виборчі комісії зобов'язані сприяти діяльності міжнародних спостерігачів в рамках визначених законом повноважень. Водночас, фінансове і матеріальне забезпечення діяльності спостерігачів від іноземних держав та міжнародних організацій здійснюється за рахунок коштів держав чи організацій, які направили їх в Україну, або за рахунок власних коштів спостерігачів.

Низка нормативних актів і постанов конкретизують організаційні моменти діяльності міжнародних спостерігачів, зокрема, регламентують статус, термін дії, повноваження офіційних уповноважених осіб [20; 21]. Закон України «Про правовий статус іноземців і осіб без громадянства» затверджує порядок в'їзду міжнародних спостерігачів від міжнародних організацій та іноземних держав на територію України [14].

Зміни до Закону «Про вибори народних депутатів України» від 7 лютого 2019 р. визначили категорії осіб, які не можуть виступати в ролі офіційних міжнародних спостерігачів. По-перше, йдеться про осіб, які є громадянами (підданими) держави-агресора або держави-окупанта, статус якої визнано парламентом. По-друге, особи, пропозиції стосовно яких ініційовано або внесено державою-агресором чи державою-окупантом, статус якої визнано Верховною Радою України.

Таким чином, відповідно до Закону громадяни Росії не можуть бути спостерігачами на президентських, парламентських чи місцевих виборах на території України, починаючи з 07.02.2019 р.

В цьому контексті хочемо наголосити й на негативному аспекті діяльності міжнародних спостерігачів, адже останні можуть використовуватися як інструмент для шпіонажу, маніпулювання результатами виборів, рівнем їхньої демократичності, а також інструментом впливу на легітимність влади (у випадку перемоги «невигідного кандидата») міжнародні спостерігачі можуть

використовуватися для пониження рівня демократичності виборів і, відтак, для зниження легітимності обраної влади; у випадку перемоги «вигідного кандидата» ситуація може бути зворотною – недемократичні вибори можуть декларуватися чесними і вільними). Сказане вище особливо актуальне у випадку наявності конфлікту між державою, на території якої проводяться вибори, та державою, яка направляє своїх спостерігачів для моніторингу. Як засвідчує світова та вітчизняна виборча практика, саме Росія особливо активно намагається використати демократичний за суттю інститут виборів для досягнення власних недемократичних цілей через різноманітні інструменти втручання у виборчий процес, зокрема, і через використання інституту міжнародного спостереження за виборами.

Висновки дослідження. Діяльність місій міжнародних спостерігачів, націлена на моніторинг дотримання демократичних принципів виборчого процесу, а саме загальних, вільних, рівних і таємних виборів, що закріплені в низці універсальних та регіональних документів, регламентується нормативно-правовими актами, розробленими в рамках ООН, ОБСЄ, РЄ, СНД. Необхідна вимога до осіб, уповноважених здійснювати міжнародне спостереження, зводиться до невтручання у виборчий процес, а також наявність високих професійних та моральних якостей.

Українське законодавство загалом відповідає міжнародним демократичним принципам і стандартам виборів, але, зважаючи на певні недоліки, потребує подальшого вдосконалення відповідно до рекомендацій міжнародних спостерігачів, ситуативних факторів та національної специфіки.

Залежно від допуску міжнародних спостерігачів до здійснення міжнародного спостереження за національними виборами Україна належить до групи держав, в законодавчих актах яких передбачена можливість міжнародного спостереження за виборами, а практика запрошення міжнародних спостерігачів високорозвинена. Залежно від визначення кола міжнародних організацій, представники яких можуть бути міжнародними спостерігачами, Україна належить до групи держави, що запрошують спостерігачів від міжнародних організацій, незалежно від своєї участі в них.

Вибори 2019 р. вважаються одними з найбільш демократичних із найменшою кількістю виборчих порушень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. БДИПЧ ОБСЄ в действии. Наблюдение за наблюдателями / И. Б. Борисов, А. В. Игнатов; Российский общественный институт избирательного права. – М., 2011. – 120 с.

2. Выборы в мире: международное наблюдение / И. Б. Борисов, А. Г. Головин, А. В. Игнатов; под общ. ред. И. Б. Борисова. – СПб.: ИВЭСЭП, 2015. – 168 с.

3. Декларация Межпарламентской Ассамблеи государств – участников Содружества Независимых Государств «О принципах международного наблюдения за выборами и референдумами в государствах – участниках Содружества Независимых Государств» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://docs.cntd.ru/document/902157665>.

4. Декларація принципів міжнародного спостереження за виборами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/884_001.

5. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015.

6. Загальний коментар статті 25 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права (1996) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vybor.com.org/kb/article.php?id=20>.

7. Закон України «Про вибори народних депутатів України» № 4061-VI від 17 листопада 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4061-17/page>.

8. Закон України «Про вибори народних депутатів України» від 18 листопада 1993 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3623-12>.

9. Закон України «Про вибори народних депутатів України» від 25 березня 2004 року (в редакції Закону України від 07 липня 2005 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1665-15>.

10. Закон України «Про вибори народних депутатів» від 24 вересня 1997 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/Z970541.html

11. Закон України «Про вибори Президента України» (1999 р., в редакції від 2004 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/474-14>.

12. Закон України «Про вибори Президента України» від 5 липня 1991 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1297-12/page2>.

13. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про вибори Президента України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1630-15>.

14. Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3929-12>.

15. Кодекс поведінки міжнародних спостерігачів за виборами від 31 березня 2006 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/884_002.

16. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

17. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043.

18. Положення про порядок акредитації і статус офіційних спостерігачів від інших держав та міжнародних організацій на всеукраїнському референдумі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0017359-00>.

19. Положення про порядок реєстрації та статус офіційних спостерігачів на виборах Президента України, затвердженого постановою Центральної виборчої комісії №59 від 28 травня 1999 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uazakon.com/document/spart51/inx51509.htm>.

20. Постанова ЦВК від 6 серпня 1998 року № 326 «Про зразок посвідчення офіційних спостерігачів від інших держав та міжнародних організацій на повторних виборах, виборах депутатів місцевих рад, сільських, селищних, міських голів замість тих, які вибули» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cvk.gov.ua/pls/acts/New?pu =1998&pm = 9&pd=&boun d=25>.

21. Постанова ЦВК «Про Порядок реєстрації офіційних спостерігачів від іноземних держав, міжнародних організацій на виборах Президента України» від 4 березня 2014 року № 30 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://195.230.157.14/kb/article.php?id=186>.

Наукове видання

**СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКІ ВИМІРИ
СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО
СУСПІЛЬСТВА**

Монографія

Підписано до друку ■■■.■■■.2020 р. Формат 60х90 1/32.
Папір офсетний. Обл.-вид. арк. ■■■. Ум. друк, арк. ■■■.
Тираж 300 прим. Замовлення № 000■■■.

Видавничо-поліграфічний центр «Візаві»
20300, м. Умань, вул. Тищика, 18/19
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2521 від 08.06.2006.
тел. (04744) 4-64-88, 4-67-77, (067) 104-64-88
vizavi-print.jimdo.com
e-mail: vizavi008@gmail.com